Jan Deręgowski

O ustawie z dnia 22 maja 1958 roku, zaostrzającej odpowiedzialność karną za chuligaństwo (Dz. U. Nr 34, poz. 152)

Palestra 3/11(23), 25-36

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

JAN DERĘGOWSKI

adwokat

O ustawie z dnia 22 maja 1958 roku, zaostrzającej odpowiedzialność karną za chuligaństwo

(Dz. U. Nr 34 poz. 152)

1. Z samego tytułu ustawy wynikałoby, że istnieje przestępstwo nazywające się chuligaństwem i że właśnie tą ustawą zostaje zaostrzona odpowiedzialność karna za nie.

Ale art. 1 ustawy prostuje takie mniemanie. Brzmi on: „Chuligański charakter przestępstwa lub wykroczenia stanowi okoliczność wpływającą na zaostrzenie wymiaru kary". Z przepisu tego widać więc, że w omawianej ustawie nie chodzi bynajmniej o jedno przestępstwo nazywające się chuligaństwem, lecz o różne przestępstwa mające charakter chuligański. Chuligański charakter mogą mieć tedy, w myśl art. 1 ustawy, zbrodnie, występki i wykroczenia. Z dalszego jednak tekstu ustawy wynika, że zajmuje się ona tylko występkami i wykroczeniami.

Niestety, ustawa nie określa, na czym polega ten chuligański charakter przestępstwa. Jest to niewątpliwie poważny jej brak, mogący przeszkadzać wiele w jej stosowaniu oraz wypaczać to stosowanie — ze szkodą dla wymiaru sprawiedliwości.

Nieokreśloność pojęć w przepisach prawnych zawsze pociąga za sobą szkodliwą dowolność w ich interpretacji. Z tych przyczyn w praktyce jest sporo kłopotów np. ze „znikomością społecznego niebezpieczeństwa czynu", o czym mówi art. 49 k.p.k. Wywołało to wiele uwag o trudności rozumienia owej znikomości w praktyce wymiaru sprawiedliwości. O wadliwości praktyki sądowej w stosowaniu art. 49 k.p.k. pisali J. Bafia i S. Pawela („Państwo i Prawo" nr 9 z 1957 roku), Z. Adaszewski („Nowe Prawo" nr 12 z 1957 roku) i J. Deręgowski („Nowe Prawo" nr 1 z 1958 roku).

Wydaje mi się, że jedynym prawidłowym ujęciem chuligańskiego charakteru przestępstwa jest ujęcie dokonane przez prof. Jerzego Sawickiego w artykule jego pt. „Chuligański charakter przestępstwa" („Nowe Prawo" nr 9 z 1958 roku). Sądzę, że prof. Sawicki słusznie się tam wypowiada, iż zwykłe przestępstwo nabierze wtedy chuligańskiego charakteru, kiedy poza ustawową istotą czynu przestępnego będzie ono miało jeszcze cechę wykazującą specjalny cel sprawcy, polegający na okazaniu nieposzanowania dla zasad współżycia społecznego. Wymieniony artykuł prof. Sawickiego zasługuje na dużą uwagę.

2. W art. 1 ustawy mówi się o chuligańskim charakterze przestępstwa jako o okoliczności wpływającej na zaostrzenie wymiaru kary. Nie wydaje mi się, aby wyraz „wpływającej" był bardzo odpowiedni w tym miejscu, bo z art. 2 ustawy widać niewątpliwie, że „chuligański charakter przestępstwa" nie tylko wpływa, ale kategorycznie stanowi o zaostrzeniu kary za popełnione przestępstwo. Artykuł ten bowiem brzmi: „Jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia wolności popełni z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju nowe przestępstwo, będące czynem o charakterze chuligańskim, wymierza się karę pozbawienia wolności przy zastosowaniu art. 60 § 1 kodeksu karnego, jednak nie niższą od: 1) 6 miesięcy za przestępstwo określone w art. 127, 129, 130, 132, 156, 237 § 1, 250, 251, 252 § 1 lub 263 § 1 kodeksu karnego, 2) roku za przestępstwo określone w art. 131, 133 § 1, 154, 163, 235 § 1, 236 § 1, 240 lub 241 kodeksu karnego".

Chodzi tu o recydywistów, ale tylko o takich, którzy w ciągu 5 lat poprzedzających popełnienie nowego przestępstwa o charakterze chuligańskim, dokonanego z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju co poprzednie, byli skazani za to poprzednie przestępstwo na karę pozbawienia wolności i karę tę przynajmniej w trzeciej części odbyli. Nie wchodzą natomiast w grę tacy recydywiści, którzy poprzednio skazani byli na grzywnę i grzywnę tę w całości lub przynajmniej w trzeciej części uiścili.

Z drugiej strony art. 2 ustawy ogranicza się tylko do recydywistów popełniających przestępstwa w nim wymienione, a przecież mogą zachodzić wypadki recydywy przy popełnieniu także innych przestępstw mających charakter chuligański. Otóż do tych wypadków innych przestępstw o charakterze chuligańskim, popełnionych w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia

wolności za przestępstwo popełnione z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju co ostatnie, art. 2 ustawy nie ma zastosowania.

Brak w art. 2 ustawy wymagania, aby poprzednie przestępstwo, za które sprawca został skazany na karę pozbawienia wolności i karę tę odbył, miało charakter chuligański. Wystarcza, że nowe przestępstwo jest tego samego rodzaju lub popełnione zostało z tych samych pobudek co poprzednie.

Tenże art. 2 przez użycie słów „wymierza się karę pozbawienia wolności przy zastosowaniu art. 60 § 1 kodeksu karnego, jednak nie niższą od: (...)" nakazuje — jak się zdaje — aby do objętych tym przepisem recydywistów art. 60 § 1 był stosowany, czyniąc w ten sposób względem nich ten przepis k.k. obligatoryjnym. Natomiast jeśli chodzi o wypadki recydywy przez popełnienie przestępstw o charakterze chuligańskim nie wymienionych w art. 2 ustawy, to artykuł 60 § 1 k.k. pozostaje nadal przepisem fakultatywnym.

Jednocześnie art. 2 ustawy wprowadza wobec recydywistów popełniających przestępstwa w nim wymienione, ale o charakterze chuligańskim, podniesienie w niektórych wypadkach minimum sankcji karnej przewidzianej w powołanych w tymże przepisie artykułach kodeksu karnego. Tak więc: a) w art. 127 k.k., w którym chodzi o znieważenie w miejscu lub w czasie zajęć urzędowych albo publicznie władzy, urzędu, wojska lub marynarki wojennej albo ich jednostek, dotychczasowa minimalna sankcja tygodnia aresztu zostaje podniesiona do sześciu miesięcy aresztu (to samo dotyczy art. 252 § 1 k.k., mówiącego o przestępstwie zakłócenia miru domowego); b) w art. 129 k.k., w którym mowa jest o przestępstwie użycia przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia urzędnika albo osoby, do pomocy urzędnikowi przybranej, do zaniechania prawnej czynności urzędowej, dotychczasowa minimalna sankcja kary więzienia nie ulega zmianie, natomiast dotychczasowa minimalna sankcja kary aresztu, tj. jeden tydzień aresztu, zamieniony zostaje na 6 miesięcy aresztu; identycznie to samo zachodzi w stosunku do przewidzianego w art. 130 k.k. przestępstwa zmuszenia urzędnika do przedsięwzięcia czynności urzędowej, do przewidzianego w art. 132 k.k. przestępstwa znieważenia urzędnika lub osoby przezeń przybranej w czasie pełnienia obowiązków służbowych, do przewidzianego w art. 156 k.k. przestępstwa publicznego nawoływania do nieposłuszeństwa albo do przeciwdziałania ustawom lub prawnym rozporządzeniom władzy, do przewidzianego w art. 237 § 1 k.k. lekkiego uszkodzenia ciała, do przewidzianego w art. 250 k.k. przestępstwa groźby karalnej, do przewidzianego w art. 251 k.k. przestępstwa zmuszenia i do

przewidzianego w art. 263 § 1 k.k. przestępstwa uszkodzenia cudzego mienia lub uczynienia go niezdatnym do użytku.

Minimalna sankcja 1 roku pozbawienia wolności wprowadzona zostaje w stosunku do przestępstw przewidzianych: w art. 131 k.k. (zbiorowe, dokonane w porozumieniu, popełnienie przestępstw przewidzianych w artykułach 129 i 130 k.k., w art. 133 k.k. (czynna napaść na urzędnika podczas lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych), w art. 154 k.k. (publiczne nawoływanie do pochwalania przestępstw), w art. 163 k.k. (branie udziału w zbiegowisku publicznym, które wspólnymi siłami dopuszcza się przestępstwa określonego w artykułach 129 i 130 albo zamachu gwałtownego na osobę lub mienie), w art. 235 k.k. (bardzo ciężkie uszkodzenie ciała), w art. 236 § 1 k.k. (ciężkie uszkodzenie ciała), w art. 240 k.k. (udział w bójce lub pobiciu człowieka ze skutkiem bardzo ciężkiego lub ciężkiego uszkodzenia ciała albo z wynikiem śmiertelnym) i w art. 241 k.k. (udział w bójce lub pobiciu człowieka z użyciem broni, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia).

Jak już zaznaczyłem wyżej, wymienione w art. 2 ustawy przestępstwa nie wyczerpują wszystkich przestępstw, które mogą mieć charakter chuligański. Nie oddalając się bardzo od powołanych w tym przepisie artykułów k.k., przykładowo wskazać można, że charakter chuligański mogą mieć również: przestępstwo przewidziane w art. 119 k.k. polegające na przeszkadzaniu przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem przy wyborach do władz publicznych, przestępstwo przewidziane w art 128 k.k. polegające na nieprzyzwoitym zachowaniu się podczas zajęć urzędowych organu państwowego, przestępstwo przewidziane w art. 136 k.k. polegające na wykonywaniu czynności urzędowej przez przywłaszczenie sobie uprawnienia urzędnika, przestępstwo przewidziane w art. 138 k.k. polegające na uszkodzeniu lub usunięciu spod rozporządzenia władzy państwowej przedmiotu znajdującego się w przechowaniu z jej polecenia oraz przestępstwo przewidziane w art. 153 k.k. polegające na znieważeniu, uszkodzeniu lub usunięciu godła, chorągwi, bandery, flagi, sztandaru lub inntego polskiego znaku państwowego.

Do wszystkich nie wymienionych w art. 2 ustawy przestępstw, chociażby popełnione zostały przez recydywistów, o jakich tenże artykuł mówi, stosowanie art. 60 § 1 k.k. pozostaje nadal fakultatywne, a przewidziane dotychczas minimalne sankcje karne zawarte w odpowiednich przepisach ustaw pozostają bez mian.

3. Art. 3 ustawy brzmi: „W sprawach o przestępstwa o charakterze chuligańskim sąd nie stosuje warunkowego zawieszenia wykonania ka-

ry, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności danego przypadku uzna zawieszenie wykonania kary za celowe".

Przepis ten dotyczy wszystkich przestępstw o charakterze chuligańskim. Zakazuje on zasadniczo przewidzianego w art. 61 k.k. fakultatywnego stosowania przez sądy warunkowego zawieszenia wykonania kary, pozostawiając możność uznania zastosowania takiego zawieszenia wykonania kary za celowe jedynie ze względu na wyjątkowe okoliczności danego przypadku.

Artykuł 3 ustawy nie jest jasny. Nie widać zeń wyraźnie, kiedy warunkowe zawieszenie wykonania kary może być zastosowane, gdyż nie wiemy, co to są owe „wyjątkowe okoliczności danego przypadku", które mają wykazać celowość zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary.

W art. 61 k.k. także celowość wchodzi w grę. Tam celowość ustalana zostaje przez orzekający sąd na podstawie stwierdzonego w toku postępowania charakteru sprawcy, ujawnionych w postępowaniu okoliczności towarzyszących popełnieniu przestępstwa i zachowania się sprawcy po popełnieniu przestępstwa. Jeżeli sąd na podstawie tych ustaleń nabierze przypuszczenia, że sprawca, pomimo niewykonania kary, nowego przestępstwa nie popełni, to stosuje warunkowe zawieszenie wykonania wymierzonej przez siebie kary.

„Czy wyjątkowe okoliczności danego przypadku" mają być również okolicznościami charakteryzującymi sprawcę i uzasadniającymi przypuszczenie, że on, pomimo niewykonania kary, nowego przestępstwa nie popełni, czy też czymś innym niewiadomym? Trudno jest tu zgadywać, ale wydaje mi się, że przepis ten w zasadzie artykułu 61 k.k. nie zmienia, natomiast sugeruje tylko oszczędniejsze jego stosowanie.

4. Art. 4 ustawy brzmi: „W przypadku czynnej napaści określonej w art. 133 k.k. na funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej lub innych organów powołanych do ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego, jeżeli działanie sprawcy ma charakter chuligański, wymierza się karę więzienia od 1 roku do lat 5".

Przepis ten wzmaga opiekę państwa nad funkcjonariuszami organów powołanych do ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego w związku z przestępstwem napaści czynnej na tych funkcjonariuszy, przewidzianej w art. 133 § 1 k.k., o charakterze chuligańskim. To zwiększenie opieki państwa wyraża się w zmianie minimalnej sankcji karnej przewidzianej w art. 133 § 1 k.k., tj. sześciu miesięcy więzienia, na 1 rok więzienia, czyli w zwiększeniu tej minimalnej sankcji.

Zawarte w art. 4 ustawy stwierdzenie, że maksymalną sankcję stanowi kara 5 lat więzienia, nie wnosi nic nowego, gdyż maksymalna sankcja przewidziana w art. 133 § 1 k.k. zawsze wynosiła 5 lat więzienia.

W wypadku recydywy wchodzi tu w grę również przewidziane przez art. 2 ustawy obligatoryjne zastosowanie art. 60 § 1 k.k.

5. Art. 5 ustawy nie ma właściwie nic wspólnego z zaostrzeniem odpowiedzialności za chuligaństwo. Nowelizuje on artykuły 240 i 241 k.k., których obecne brzmienie jest następujące:

„Art. 240 § 1. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu człowieka, jeżeli stąd wynikło uszkodzenie określone w art. 235 lub 236, podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu człowieka, jeżeli stąd wynikła śmierć, podlega karze więzienia do lat 10".

„Art. 241. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu człowieka, używa broni, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia, podlega karze więzienia do lat 5".

Nowelizacja ta przyniosła zatem zwiększenie w art. 240 k.k. — ze względu na śmierć pobitego — mianowicie do lat 10 więzienia, maksymalnej dotychczasowej kary (5 lat więzienia) oraz podniesienie w art. 241 k.k. maksimum kary (wynoszącego dotychczas 2 lata więzienia) do lat 5 więzienia.

Art. 5 ustawy zwiększył te sankcje karne niezależnie od tego, czy przestępstwa te w konkretnych wypadkach mają chuligański charakter, czy też nie. Jeśliby jednak przestępstwa objęte art. 5 ustawy miały chuligański charakter, to miałyby do nich odpowiednie zastosowanie artykuły 2 i 3 ustawy.

6. Art. 6 ustawy brzmi: „§ 1. Schwytanego na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem sprawcę przestępstwa określonego w art. 127, 132, 156, 237 § 1, 239 § 1, 250, 251, 252 § 1, 256 § 1 i 263 § 1 i 2 k.k., a popełnionego jako czyn o charakterze chuligańskim, Milicja Obywatelska zatrzymuje i doprowadza do Sądu Powiatowego, który bezzwłocznie przystępuje do rozpoznania sprawy; przeprowadzenie dochodzenia nie jest konieczne, a funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej składa na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy głównej, przy jej rozpoczęciu, zawiadomienie o przestępstwie; zawiadomienie to zastępuje akt oskarżenia. Przepisy art. 253 i 256 k.p.k. nie mają zastosowania.

§ 2. Każda osoba wezwana przez funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej w charakterze świadka obowiązana jest stawić się we wskazanym miejscu, dniu i godzinie. Art. 105 k.p.k. stosuje się odpowiednio.

§ 3. Tryb postępowania określony w § 1 i 2 stosuje się także w wypadku, gdy do zatrzymanego zastosowano tymczasowe aresztowanie.

§ 4. W postępowaniu określonym w § 1 nie może być wymierzona kara wyższa niż 6 miesięcy aresztu. Jeśli sąd uzna za konieczne wymierzenie kary surowszej, kieruje sprawę do postępowania zwykłego, stosując do zatrzymanego tymczasowe aresztowanie.

§ 5. Minister Sprawiedliwości po wysłuchaniu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej ustali w drodze rozporządzenia sposób udziału obrońcy w postępowaniu określonym w § 1 — 4.

§ 6. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym PRL, Ministrem Spraw Wewnętrznych i po wysłuchaniu opinii prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) ustali w drodze rozporządzenia wykaz miejscowości, w których stosuje się tryb postępowania określony w § 1 — 4.

§ 7. Szczególnego trybu postępowania określonego w § 1 — 4 nie stosuje się do nieletnich".

To szczególne postępowanie wprowadzające pisemne lub ustne do protokołu zawiadomienie sądu przez funkcjonariusza MO o przestępstwie, które to zawiadomienie zastępuje akt oskarżenia, odrzuca całe postępowanie przygotowawcze ujęte w księdze VI k.p.k. i odbywa się bez śledztwa i dochodzenia. W postępowaniu tym nie mają zastosowania także artykuły 249 — 253, 256, 258, 261, 262 § 2 i 263 księgi VII rozdziału I k.p.k. (rozdział ten nosi tytuł „Przygotowanie do rozprawy głównej"). Art. 259 k.p.k. w postępowaniu szczególnym obowiązuje tylko w części uprawniającej stronę do sprowadzenia świadków i biegłych bez uprzedniej odmowy sądu ich wezwania. Prezesa sądu (art. 252 k.p.k.) wyręcza w tym postępowaniu przy przygotowaniu rozprawy funkcjonariusz MO (§ 2 art. 6 ustawy).

Poza tymi różnicami z postępowaniem zwykłym, w postępowaniu szczególnym zachodzą jeszcze inne odchylenia spowodowane tym, że to szczególne postępowanie rozpoczyna się właściwie z chwilą złożenia przez funkcjonariusza MO przed sądem powiatowym, na początku rozprawy głównej i po doprowadzeniu na nią sprawcy, zawiadomienia o przestępstwie. Wskutek tego wiele czynności sądowych, które w po-

stępowaniu zwykłym dokonywane są przed rozprawą, nie może być wykonanych wcześniej niż na rozprawie głównej.

To szczególne postępowanie sądowe jest ograniczone. Pierwsze ograniczenie polega na tym, że może ono być zastosowane do przestępstw przewidzianych w art. 6 § 1 ustawy, z tym zastrzeżeniem, iż popełnione przestępstwa muszą mieć charakter chuligański. Drugim ograniczeniem jest to, że postępowanie to może być stosowane tylko do przestępców schwytanych na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem zatrzymanych przez Milicję Obywatelską i doprowadzonych przez nią do Sądu Powiatowego. Nie jest możliwe zastosowanie tego postępowania w razie zatrzymania sprawcy (schwytanego na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem) i doprowadzenia go do sądu bez udziału MO. Trzecie ograniczenie polega na tym, że postępowania tego nie stosuje się do nieletnich. Brzmienie § 7 art. 6 ustawy jest tak kategoryczne, że należy rozumieć, iż nieletni w żadnym wypadku nie może być sądzony w trybie postępowania szczególnego, a więc także wtedy, kiedy popełnił przestępstwo wspólnie z dorosłym (art. 479 k.p.k.). Ograniczenie czwarte, mogące wystąpić już w toku rozpoznawania sprawy przez sąd (raczej przy końcu rozprawy głównej) — to warunek, że w tym trybie można skazać najwyżej na 6 miesięcy aresztu, a jeśli sąd uzna za konieczne wymierzenie sprawcy kary surowszej, musi skierować sprawę do postępowania zwykłego.

Przytoczone wyżej § 3 i 4 artykułu 6 ustawy przewidują dwa różne rodzaje tymczasowego aresztowania. Paragraf 3 mówi o zwykłym tymczasowym aresztowaniu przewidzianym w rozdziale II księgi IV k.p.k., natomiast tymczasowe aresztowanie wprowadzone przez § 4 stosowane jest w omawianym szczególnym postępowaniu tylko wówczas, kiedy sąd orzekający uznaje, że zachodzi konieczność wymierzenia kary wyższej od 6 miesięcy aresztu, i kieruje sprawę do postępowania zwykłego. To drugie tymczasowe aresztowanie jest obligatoryjne i nie wymaga żadnego uzasadnienia.

Pierwsze z tych tymczasowych aresztowań może być — jeszcze w toku postępowania szczególnego — w myśl art. 157 k.p.k. uchylone, natomiast drugie — nie, lecz to drugie staje się zwykłym tymczasowym aresztowaniem, opierającym się na art. 152 k.p.k., z chwilą, kiedy sprawa przejdzie do postępowania zwykłego.

W razie wyroku skazującego, zapadającego w trybie postępowania szczególnego, może być zastosowane tylko pierwsze z omawianych tymczasowych aresztowań.

Zachodzi poważna wątpliwość, czy pierwsze z tych tymczasowych

aresztowań może się w praktyce w postępowaniu szczególnym zdarzyć, a to ze względu na szybkość omawianego postępowania oraz ze względu na przewidzianą w art. 156 k.p.k. możność zatrzymania podejrzanego przez 48 godzin bez aresztowania go.

Ponieważ maksymalna kara, jaką można wymierzyć w postępowaniu szczególnym, wynosi 6 miesięcy aresztu, a minimalna kara dla objętych art. 2 recydywistów, w tym i dla popełniających przestępstwa przewidziane w art. 6 § 1 ustawy, wynosi 6 miesięcy pozbawienia wolności, przeto stosowanie postępowania szczególnego do recydywistów popełniających takie przestępstwa ogranicza się do wypadku wymierzenia kary nie mniejszej i nie większej od 6 miesięcy aresztu.

Więcej niż połowa przestępstw wymienionych w § 1 art. 6 ustawy to przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego. W stosunku do nich niezbędny jest od samego początku postępowania szczególnego, tj. od chwili złożenia przez funkcjonariusza MO doniesienia o przestępstwie, udział prokuratora równający się wniesieniu i popieraniu aktu oskarżenia (art. 65 k.p.k.).

Z art. 6 § 1 ustawy wypływa wniosek, że artykuł ten wprowadza dla postępowania szczególnego obligatoryjne objęcie oskarżenia przez prokuratora bez możności odstąpienia odeń, o jakiej mówi art. 65 § 3 k.p.k.

Jeżeli prokurator działa w sprawie (art. 65 § 3 i § 4 k.p.k.), to nie może w niej działać oskarżyciel prywatny. Z tego względu pokrzywdzony w postępowaniu szczególnym nie ma uprawnień oskarżyciela prywatnego.

Jeśli prokurator odstąpi od oskarżenia po zakończeniu postępowania szczególnego przez przekazanie sprawy do postępowania zwykłego, wówczas pokrzywdzony powinien być o tym zawiadomiony i może wnieść akt oskarżenia (art. 65 § 3 k.p.k.) oraz stać się przez to oskarżycielem prywatnym.

Jeśli w postępowaniu szczególnym zapadnie wyrok i prokurator nie poprosi sądu o doręczenie mu odpisu wyroku z uzasadnieniem lub nie wniesie rewizji, to sytuacja pokrzywdzonego, niezadowolonego z wyroku, jest niekorzystna, albowiem k.p.k. nie przewiduje wniesienia przez pokrzywdzonego (jako przez oskarżyciela prywatnego) rewizji wtedy, kiedy nie wnosił on aktu oskarżenia i postępowanie w pierwszej instancji toczyło się z urzędu.

Uszczuplenie przez postępowanie szczególne prawa pokrzywdzonego mogłoby być naprawione przez dopuszczenie go do wniesienia — jednocześnie z zawiadomieniem o przestępstwie składanym sądowi przez fun-

kcjonariusza MO — aktu oskarżenia. To umożliwiłoby pokrzywdzonemu, niezadowolonemu z wyroku, zarówno złożenie wniosku o uzasadnienie wyroku, jak i wniesienie rewizji od wyroku wydanego w postępowaniu szczególnym.

Co się tyczy powództwa cywilnego w postępowaniu szczególnym, to pokrzywdzony może przy rozpoczęciu rozprawy (art. 66 k.p.k.) wytoczyć powództwo cywilne celem dochodzenia roszczeń wyjątkowych wynikających z przestępstwa. Może on także wnosić o zabezpieczenie powództwa cywilnego (art. 69 k.p.k.), ale dopiero z chwilą rozpoczęcia rozprawy głównej. Pokrzywdzony zatem, który w postępowaniu szczególnym nie może dowodzić winy oskarżonego jako oskarżyciel prywatny, może jej jednak dowodzić jako powód cywilny w ramach ustalonych przez art. 68 k.p.k., przy czym może to czynić przez swego pełnomocnika, tj. adwokata (art. 85 i art. 78 k.p.k.).

Postępowanie odwoławcze od orzeczeń wydanych w trybie szczególnym toczy się w trybie zwykłym. Liczba możliwych zażaleń wskutek odrzucenia śledztwa i postępowania przygotowawczego została zmniejszona. Zażalenia ograniczone zostały do postanowień sądu, które zapadają nie wcześniej niż na pierwszej rozprawie głównej. Mogą to być zażalenia przewidziane w art. 353 k.p.k.

Postępowanie rewizyjne od wyroku wydanego w postępowaniu szczególnym toczy się w trybie zwykłym.

7. Art. 7 ustawy nowelizuje artykuły 29, 30 i 31 prawa o wykroczeniach przez zwiększenie wielokrotne przewidzianych w nich dotychczas sankcji karnych. Wszystkie trzy objęte nim wykroczenia, a mianowicie: pierwsze (art. 29) polegające na wykroczeniu przeciwko przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, drugie (art. 30) polegające na uporczywych wybrykach zakłócających spoczynek nocny i trzecie (art. 31) polegające na publicznym dopuszczaniu się nieobyczajnego wybryku lub używaniu słów nieprzyzwoitych, są tego rodzaju, że mogą mieć chuligański charakter.

8. Art. 8 ustawy nowelizuje częściowo ustawę z dn. 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz. U. Nr 66, poz. 454). Nowela ta, jeśli chodzi o wykroczenia w niej wymienione, zmienia ustawę z dn. 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym. Zmiana polega na wprowadzeniu nowego artykułu 53^1 i odnosi się tylko do wykroczeń w nim ujętych, tj. do wykroczeń przewidzianych w artykułach 28 — 31 prawa o wykroczeniach oraz w artykule 14 ustawy o zwalczaniu alkoholizmu.

Wymieniony artykuł 53^1 przewiduje orzekanie kolegiów tylko przy prezydiach rad narodowych dzielnicowych, powiatowych i miejskich (w miastach stanowiących powiaty miejskie), odmienne niż w innych wypadkach. Dopuszczone więc tu zostaje wymierzanie kary aresztu i kary grzywny z zamianą jej na areszt zastępczy, zniesiona natomiast zostaje kara pracy poprawczej. Do udziału w postępowaniu dopuszczeni są obrońcy-adwokaci. Od orzeczenia kolegium w takich sprawach przysługuje odwołanie jedynie do sądu powiatowego, które wnosi się i zostaje rozpoznane w trybie artykułów 500 — 509 k.p.k., czyli w trybie przepisów normujących postępowanie sądowe w sprawach karno-administracyjnych. Przepisy k.p.k. dotyczące wykonania kary pozbawienia wolności zostały rozciągnięte na prawomocne orzeczenia kolegiów skazujące na karę aresztu. Wreszcie dla objętych art. 53^1 wykroczeń wprowadzono następujące okresy przedawnień: a) okres przedawnienia ścigania wynoszący jeden rok, b) okres przedawnienia orzekania wynoszący lat trzy i c) okres przedawnienia wykonania kary wynoszący lat trzy — zamiast przewidzianego dotychczas w postępowaniu karno-administracyjnym i obowiązującego nadal dla innych wypadków okresu 6 miesięcy dla każdego z tych przedawnień. Wprowadzono także trzyletni okres, po upływie którego wykonana, darowana lub przedawniona kara uważana jest za niebyłą.

9. Artykuł 9 ustawy brzmi: „Art. 9. W sprawach o przestępstwa i wykroczenia o charakterze chuligańskim sąd może zarządzić ogłoszenie na koszt skazanego w prasie lub w inny sposób sentencji prawomocnego orzeczenia, a ewentualnie też uzasadnienia tego orzeczenia w całości lub w części."

Przepis ten daje sądowi orzekającemu możność zarządzenia ogłoszenia w prasie lub w inny sposób samej sentencji prawomocnego wyroku, a nawet sentencji z pełnym uzasadnieniem lub tylko z jego częścią. Tego rodzaju ogłoszenie wyroku jest karą dodatkową, mającą na celu silniejsze pohamowanie osób skłonnych do popełniania przestępstw o charakterze chuligańskim.

Podobna kara dodatkowa, mianowicie „ogłoszenie wyroku w pismach" (tj. w prasie), przewidziana jest w obowiązującym dziś kodeksie karnym (art. 44 k.k.), ale zastosowanie jej ograniczone jest do przestępstw popełnionych drukiem (art. 51 k.k.).

10. Artykuł 10 ustawy ustala, że obowiązuje ona z dniem jej ogłoszenia, tzn. z dniem 17 czerwca 1958 r.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 1958 r. (Dz. U. Nr 53, poz. 290), wydane w wykonaniu § 6 art. 6 ustawy, ustaliło, że wprowadzone ustawą postępowanie szczególne ma być stosowane w Warszawie i we Wrocławiu oraz w Nowym Dworze, Otwocku, Wołominie, Pruszkowie, Mińsku Mazowieckim i w Grodzisku Mazowieckim województwa warszawskiego. Ponieważ to rozporządzenie weszło w życie dopiero w dniu 1 października 1958 roku, przeto dopiero z tą datą zaczęło się stosowanie art. 6 ustawy.

W tymże Dzienniku Ustaw pod poz. 291 znajduje się rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, wydane w wykonaniu § 5 art. 6 ustawy, ustanawiające dyżury adwokackie celem umożliwienia oskarżonym w postępowaniu szczególnym korzystania z usług adwokackich. Rozporządzenie to weszło w życie również z dniem 1 października 1958 roku.